วารสารวิจัยสังคมและปริทัศน์
ปีที่ 49 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2569): 288318

Journal of Social Research and Review
Volume 49 No.1 (January - June 2026): 288318
ISSN 3056-9508 (Online)

ระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้า จังหวัดขอนแก่น

นรวิชญ์ นิธิปัญญา[1*] บวร ทรัพย์สิงห์[2] และ กิ่งกาญจน์ จงสุขไกล[2]
[1]หลักสูตรสหสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม (หลักสูตรสหศาสตร์) วิทยาลัยสหศาสตร์บูรณาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
[2]สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330
[*] ผู้ประพันธ์บรรณกิจ, อีเมล: norawishniti@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์ระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้า จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากผู้แทนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 149 กลุ่ม ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติเชิงอนุมานด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ผลการศึกษา พบว่า ความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้า จังหวัดขอนแก่น ภาพรวมอยู่ในระดับพร้อมมาก ค่าเฉลี่ย 3.53 โดยมิติที่มีความพร้อมมากที่สุด คือ มิติการรวมกลุ่มและเครือข่าย ค่าเฉลี่ย 3.56 ในขณะที่มิติความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมมีความพร้อมน้อยกว่ามิติอื่น ๆ ค่าเฉลี่ย 3.50 ผลการทดสอบสมมติฐานชี้ให้เห็นว่า อายุการก่อตั้งกลุ่มและจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่มีผลต่อระดับความพร้อมในภาพรวม ทว่าอายุการก่อตั้งกลุ่มของกลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 10 ปี และกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 20 ปี มีความพร้อมในมิติสังคมและวัฒนธรรม มากกว่ากลุ่มที่มีอายุ 10-20 ปี นอกจากนี้ อายุการก่อตั้งกลุ่มของกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 20 ปี มีความพร้อมในมิติความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมมากกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: ความพร้อมในการปรับตัว; วิสาหกิจชุมชน; ผ้าทอขอนแก่น; ความท้าทายในอนาคต; เศรษฐกิจฐานราก

วันรับบทความ: 8 เมษายน 2569, **วันแก้ไขบทความ**: 4 พฤษภาคม 2569, **วันตอบรับบทความ**: 3 มิถุนายน 2569

Adaptation Readiness to Cope with Future Challenges among Textile and Garment Community Enterprises in Khon Kaen Province

Norawish Nitipanya[1*], Borvorn Subsing[2] and Kingkan Jongsukklai[2]

[1] Master of Arts Program in Human and Social Development (Interdisciplinary Program), College of Interdisciplinary and Integrative Studies, Chulalongkorn University, Pathumwan District, Bangkok 10330 Thailand

[2]Chulalongkorn University Social Research Institute, Pathumwan District, Bangkok 10330 Thailand

[*]Corresponding author, Email: norawishniti@gmail.com

Abstract

This study aimed to analyze the adaptation readiness of textile and garment community enterprises in Khon Kaen Province to cope with future challenges. A quantitative research approach was employed, and data were collected from representatives of 149 community enterprise groups in Khon Kaen Province. The data were analyzed using descriptive statistics and inferential statistics, specifically One-way Analysis of Variance (One-way ANOVA). The findings revealed that the overall adaptation readiness of textile and garment community enterprises in Khon Kaen Province was at a high level (Mean = 3.53). Among the dimensions examined, group integration and networking demonstrated the highest level of readiness (Mean = 3.56), while environmental sustainability showed the lowest level of readiness compared with the other dimensions (Mean = 3.50). The hypothesis testing results indicated that the age of establishment and the number of members of the community enterprise groups did not significantly affect the overall level of adaptation readiness. However, enterprises that had been established for less than 10 years and those operating for more than 20 years exhibited significantly higher readiness in the socio-cultural dimension than enterprises established for 10–20 years. In addition, enterprises that had been established for more than 20 years demonstrated significantly higher readiness in the environmental sustainability dimension than those in the other age groups.

Keywords: Adaptation Readiness; Community Enterprise; Khon Kaen Textiles; Future Challenges; Locals Economic

Received: April 8, 2026, **Revised**: May 4, 2026, **Accepted**: June 3, 2026

1. บทนำ

กระแสการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา ภายใต้การขับเคลื่อนของรัฐไทยยังคงยึดโยงอยู่กับการพัฒนาความทันสมัย (Modernization) ที่ได้รับอิทธิพลมาจากอุดมการณ์เสรีนิยมใหม่ (Neo-Liberalism) ของโลกตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่มุ่งเน้นการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจผ่านกลไกตลาดเสรี ภายใต้บริบทดังกล่าว ประเทศไทยได้เริ่มดำเนินนโยบายพัฒนาประเทศผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติอย่างเป็นระบบที่มุ่งเน้นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน สะท้อนผ่านวาทกรรมของรัฐไทยในยุคนั้น กล่าวคือ “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี” (Chiangthong, 2006) ถือว่าเป็นภาพแทนของรัฐพัฒนาแบบบนลงล่าง (Top-down development) ที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลาง ทว่าการพัฒนาในลักษณะนี้ กลับก่อให้เกิดข้อถกเถียงว่าด้วยการพัฒนา โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทและเศรษฐกิจชุมชนที่มักถูกมองข้าม ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำในระดับภูมิภาคและพึ่งพาทุนภายนอกอย่างต่อเนื่อง

วิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้เห็นถึงความเปราะบางของระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เน้นอิงทุนข้ามชาติและการพึ่งพาหนี้สินต่างประเทศ (Bank of Thailand, 2023) วิกฤตการณ์นี้มิได้เป็นเพียงปัญหาทางการเงิน แต่เปรียบเสมือนรอยปริในกระบวนทัศน์การพัฒนา (Crack in the development paradigm) ที่เปิดพื้นที่ให้สังคมได้ถกเถียงถึงแนวทางการพัฒนาทางเลือกที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองและความเข้มแข็งของชุมชน (Rakyutidharm, 2011) อันนำไปสู่การสถาปนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นแนวคิดหลักในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา (Chaipattana Foundation, 2017) แม้ว่าในทางปฏิบัติยังคงมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนระบบจัดสรรทรัพยากรและอำนาจในการตัดสินใจโดยชุมชนก็ตาม กว่า 20 ปีที่ผ่านมา รัฐไทยได้พยายามส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพในลักษณะของสัมมาชีพชุมชนเพื่อสร้างมูลค่าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) และการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 (Bureau of Local Wisdom and Community Enterprise Promotion, 2017) การเติบโตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ผ่านการต่อยอดนวัตกรรมทางสังคมและภูมิปัญญาภายใต้ระบบวัฒนธรรมและวิถีชีวิตดั้งเดิม (Chearait et al., 2022) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจาก Department of Agricultural Extension (2024a) ระบุว่า จำนวนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและสมาชิกกลุ่มมีแนวโน้มลดลงอย่าง โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีจำนวน 79,928 กลุ่ม ลดลงจากปี พ.ศ. 2566 ถึง 3,625 กลุ่ม เช่นเดียวกับจำนวนสมาชิกกลุ่มมีจำนวน 1,400,568 คน ลดลงราว 66,110 คน (National Statistical Office, 2024)

ปรากฏการณ์การลดลงดังกล่าวสอดคล้องกับความท้าทายในหลายมิติ จากการแข่งขันในตลาดที่มีความรุนแรงมากขึ้น ปัญหาการบริหารจัดการภายในกลุ่ม และการขาดการสนับสนุนที่เหมาะสมจากภาครัฐ (Chearajit, 2023) ประกอบกับความไม่แน่นอนของนโยบายของรัฐไทยที่ขาดความต่อเนื่องในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งต่อนโยบายเศรษฐกิจฐานรากท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลมากถึง 4 รัฐบาลในช่วงปี พ.ศ. 2566-2568 ได้ส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการปรับตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แม้ที่ผ่านมามีการศึกษาเกี่ยวกับการปรับตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การศึกษาผลการดำเนินงานของคณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และประชารัฐ (Chanthep, 2016) และปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจ ฐานรากและประชารัฐ ในบทบาทของคณะกรรมการประสานและขับเคลื่อนนโยบายสานพลังประชารัฐประจำจังหวัด (คสป.) และบริษัทประชารัฐรักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม) กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี (Suktrairat, 2020) ตลอดจนการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Rodkaew et al., 2021) ทว่าการศึกษาที่มุ่งเน้นความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือกับความท้าทายในอนาคต ที่เฉพาะเจาะจงในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้านั้น ยังคงมีช่องว่างขององค์ความรู้อยู่ ความจำเป็นของการประเมินความพร้อมในการปรับตัวครั้งนี้ แตกต่างจากการวัดความพร้อมทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มิติของการบริหารจัดการ ได้แก่ การผลิต การตลาด และการเงิน แต่มุ่งเน้นการประเมินสมรรถนะกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการรับมือแนวโน้มความท้าทายในอนาคตที่กลุ่มอาจต้องเผชิญ

จากข้อมูล National Statistical Office (2024) ได้ระบุว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้า พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวนมากถึง 4,138 กลุ่ม โดยจังหวัดขอนแก่น มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้าจำนวน 305 กลุ่ม ถือว่ามีจำนวนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมากกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้า ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจากทั้งหมด 20 จังหวัด ค่าเฉลี่ย 206.9 กลุ่ม ด้วยความหนาแน่นของการกระจุกตัวของ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้า อีกทั้ง ยังเป็นหนึ่งในพื้นที่ต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาผ้าไหมอันเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษที่สามารถนำมาพัฒนาให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับพื้นที่ มีศักยภาพในระดับพื้นที่ทั้งในเชิงของการสร้างรายได้และจ้างงานให้กับชุมชน ความสามารถในการแข่งขันทั้งตลาดภายในและภายนอกประเทศ และจังหวัดขอนแก่นถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการเชื่อมโยงหน่วยงานภาครัฐระดับภูมิภาคที่สำคัญ โดยเฉพาะสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 4 (สสก. 4) มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายทั้งหมด ในพื้นที่ 20 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในการศึกษาครั้งนี้จึงเลือกพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากลักษณะของการกระจุกตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความเหมาะสม เพื่อให้การวัดระดับความพร้อมในการปรับตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการมองเห็นภาพรวมของสถานการณ์ และการประเมินศักยภาพในการรับมือความท้าทายของกลุ่มให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบายสนับสนุนที่ตรงจุดในระดับภาพรวม

การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการประเมินระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคต เพื่อแสดงให้เห็นสถานะและทิศทางการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้า จังหวัดขอนแก่น ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและความไม่แน่นอนของนโยบายรัฐ

2. ทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์และขอบเขตในการศึกษาวิจัย ดังนี้

2.1 พัฒนาการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของประเทศไทย

หากพิจารณาถึงวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทยพบว่า เริ่มปรากฏเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนจากการตราพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ซึ่งยกระดับการรวมกลุ่มระดับฐานรากให้เป็นกลไกการพัฒนาประเทศอย่างเป็นระบบ (Department of Agricultural Extension, 2024b) จากนั้นได้มีพัฒนาการต่อเนื่องและถูกบรรจุเป็นวาระสำคัญในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาโดยตลอด จนถึงฉบับที่ 13 ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2566-2570) ที่มุ่งเน้นการยกระดับวิสาหกิจชุมชนเข้าสู่โมเดลเศรษฐกิจสีเขียวเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (BCG Model) (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022) โดยวิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการที่เกิดจากรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการผลิตและให้บริการโดยอาศัยทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างเศรษฐกิจฐานรากอันหมุนเวียนภายในชุมชน เมื่อพิจารณาตามงานของ Chearajit et al. (2022) กล่าวว่า การพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยมีกลไกสำคัญในการสนับสนุนการเสริมสร้างกระบวนการทางสังคม โดยอาศัยการจัดการความสัมพันธ์ของระหว่างผู้คน ทรัพยากร และองค์ความรู้ โดยอาศัยศักยภาพของชุมชนทั้งผลผลิต ภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่น ทุนทางสังคม (Somwattanasak, 2005)

สำหรับแนวคิดวิสาหกิจชุมชนย่อมต้องเกิดขึ้นจากความต้องการของกลุ่มชุมชนในการรวมกลุ่มเพื่อดำเนินกิจการมีลักษณะของการประกอบการและการบริหารจัดการธุรกิจ มีจุดมุ่งหมายในการสร้างระบบสวัสดิการของชุมชนขึ้นมาเป็นหลักประกันและภูมิคุ้มกันให้กลุ่มอาชีพและผู้คนในชุมชน (Pongpit, 2012) การทำความเข้าใจถึงความแตกต่างของระดับความพร้อมในการปรับตัวของแต่ละกลุ่ม สามารถอธิบายผ่านการบูรณาการผ่าน 3 แนวคิดหลัก ได้แก่ (1) แนวคิดวงจรชีวิตองค์กร ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มที่มีอายุและขนาดองค์กรต่างกัน ย่อมมีความต้องการทรัพยากรและความท้าทายที่แตกต่างกัน โดยองค์กรมีการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาตามลำดับขั้นที่สามารถคาดการณ์ได้ โดยมี 5 ขั้นสำคัญคือ ก่อตั้ง อยู่รอด ความสำเร็จ เติบโตเต็มที่ และการปรับตัว/ถดถอย (Lester et al., 2003) (2) ทฤษฎีทรัพยากรพื้นฐานขององค์กร มุ่งเน้นย้ำถึงความสำคัญของทุนมนุษย์และทุนการเงิน ถือเป็นความได้เปรียบในการแข่งขันที่ยั่งยืนขององค์กรจากทรัพยากรและขีดความสามารถในการใช้ประโยชน์ของทรัพยากร มักมีความพร้อมในการปรับตัวได้ดีกว่ากลุ่มที่ขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์และการเงิน (Barney, 1991; Habbershon & Williams, 1999) (3) ทฤษฎีทุนทางสังคม ที่อธิบายว่ารูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายทางสังคม ความไว้วางใจและบรรทัดฐานของความร่วมมือของชุมชน (Bourdieu, 1986) เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยลดต้นทุนในการทำธุรกรรมและส่งเสริมให้ดำเนินงานราบรื่น (Westlund & Bolton, 2003)

2.2 แนวคิดทางสังคมวิทยาว่าด้วยการปรับตัว

ในทางสังคมวิทยา “การปรับตัว” เป็นกระบวนการที่กลุ่มในสังคมมีการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม วิถีชีวิตและความเชื่อ ให้สอดคล้องกับเงื่อนไขทางสังคมที่เปลี่ยนไป (Chantavanich, 2020) กระบวนการนี้ครอบคลุมการปรับตัวหลากหลายมิติที่สอดประสานกันอย่างซับซ้อน เริ่มจากการปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม ตลอดจนการบริหารความประทับใจเพื่อตอบสนองความคาดหวังผ่านการแสดงบทบาทในชีวิตประจำวัน (Suwanphat, 2015; Khamphet, 2021) การบูรณาการค่านิยมใหม่ทางวัฒนธรรมจากการนำค่านิยม แนวคิดและการปฏิบัติจากวัฒนธรรมใหม่มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยมีความเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ในการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญ ตลอดจนการปรับเปลี่ยนทางประเพณีจากสังคมดั้งเดิมสู่สังคมเมืองที่มีความเป็นพลวัต (Berry, 1997; Britannica, 2024) โดยในขณะเดียวกัน การปรับตัวทางการเมืองและเศรษฐกิจมุ่งเน้นการตอบสนองต่อโครงสร้างอำนาจ ระบบนิติรัฐ และระบบความเป็นเหตุผล รวมถึงการรับมือกับอำนาจครอบงำทางอุดมการณ์ของรัฐ และความท้าทายภายใต้ระบบทุนนิยม (Phutthararaksa, 2018; Kanjanapan, 2021; Panyachit 2023) ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับการปรับตัวระดับกลุ่มที่สามาชิกต้องอาศัยและจัดการทางทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมเพื่อรักษาหรือขยายตำแหน่งในพื้นที่ทางสังคม (Bourdieu, 1984)

อีกทั้ง กระแสการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน การปรับตัวยังต้องครอบคลุมมิติด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ผ่านการเชื่อมต่อกับสังคมเครือข่ายสารสนเทศดิจิทัล และการยอมรับนวัตกรรมใหม่ตามคุณลักษณะที่สามารถเข้ากันได้และได้เปรียบ (Castells, 1996; Rogers, 2003) ควบคู่ไปกับการปรับตัวเพื่อความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อมตามทฤษฎีความทันสมัยเชิงนิเวศ ที่ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนากระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันได้ (Mol & Spaargaren, 2000) และประการสำคัญคือ การปรับตัวเพื่อรองรับนโยบายของภาครัฐผ่านกระบวนการคล้อยตามกันเชิงสถาบัน ทั้งจากแรงกดดันเชิงบังคับ เชิงลอกเลียนแบบ และเชิงบรรทัดฐาน เพื่อให้กลุ่มได้รับการยอมรับและสามารถเข้าถึงทรัพยากรการสนับสนุนจากภาครัฐได้อย่างต่อเนื่อง (DiMaggio & Powell, 1983) สามารถกล่าวได้ว่า เป็นปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างปัจจัยภายในกลุ่มและพลังขับเคลื่อนภายนอกในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม จากปฏิสัมพันธ์ที่มีความซับซ้อนระหว่างปัจจัยภายในกลุ่มและพลังขับเคลื่อนภายนอกดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติการของ “ระดับความพร้อมในการปรับตัว” สำหรับการศึกษาครั้งนี้ว่าหมายถึง ระดับการประเมินสถานะปัจจุบันและการเตรียมการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน 6 มิติหลัก ได้แก่ มิติสังคมและวัฒนธรรม มิติการเมืองและเศรษฐกิจ มิติการรวมกลุ่มและเครือข่าย มิติการเปลี่ยนแปลงต่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี มิติความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และมิติรองรับนโยบายของภาครัฐ

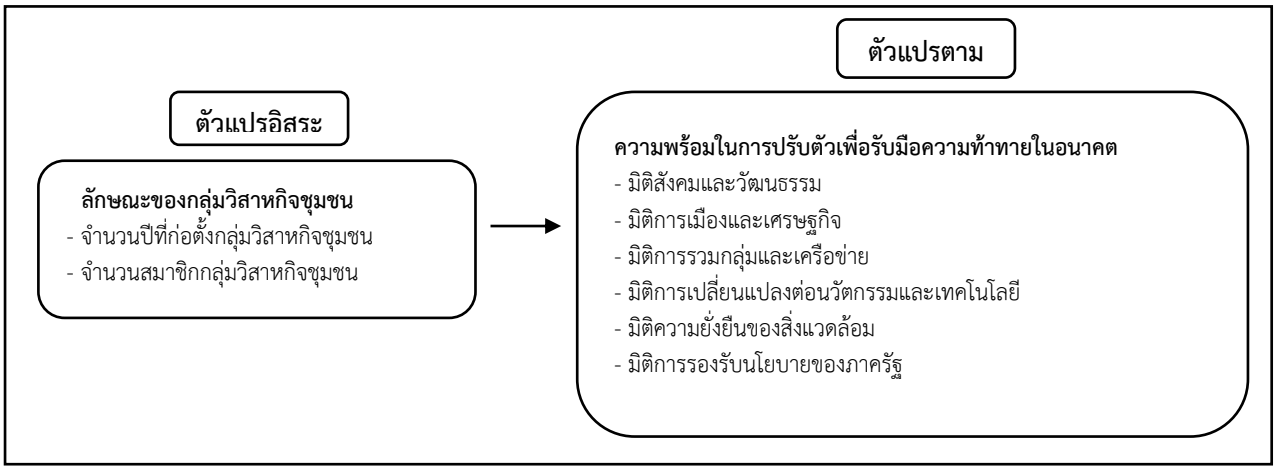
2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพร้อมในการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชน

เมื่อได้พิจารณาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของปฏิสัมพันธ์และตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงกดดันเชิงสถาบันอันเกิดจากนโยบายของภาครัฐ นับตั้งแต่โครงการ OTOP หรือสานพลังประชารัฐ ความสำเร็จของนโยบายเหล่านี้ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมและความเข้าใจบริบทของชุมชน โดยรัฐควรปรับบทบาทจากผู้ควบคุมให้อำนวยความสะดวกมากขึ้น และสนับสนุนที่ตรงจุดมากกว่าการจัดสรรงบประมาณ (Suktrairat, 2020; Rodkaew et al, 2021) สอดคล้องกับกับแนวคิดที่ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นให้ยั่งยืนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและตัดสินใจ รวมถึงการออกแบบนโยบายคำนึงถึงแรงจูงใจและข้อจำกัดของพื้นที่ (Doyle, 2013; Hallegatte et al.; 2020; Cavite et al.; 2023) ยิ่งไปกว่านั้น รากฐานสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนสามารถรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ได้คือทุนทางสังคม ต้องอาศัยความเชื่อมโยงทั้งภายในและภายนอก โดยการค้นหาและรักษาประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีคุณค่าและอาศัยบทบาทของผู้นำ (Jantotai, 2012) ในช่วงที่มีวิกฤตที่ผ่านมา กลุ่มที่สามารถอยู่รอดได้คือกลุ่มที่มีพลวัตในการรับรู้การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคและฉกฉวยโอกาสในการตลาดออนไลน์ (Khemthong, 2022; Boonpeng, 2023) ทว่าศักยภาพในการปรับเปลี่ยนสู่ยุคดิจิทัลยังคงเผชิญความท้าทายในข้อจำกัดด้านทักษะของบุคลากรและวัฒนธรรมองค์กร (Srison & Lawan, 2022) ดังนั้น การสร้างความยืดหยุ่นเพื่อรองรับอนาคตมีความสำคัญในการคาดการณ์ รับมือ เรียนรู้เพื่อปรับตัว สอดคล้องกับพลวัตในการรับรู้โอกาสและปรับเปลี่ยนทรัพยากรให้ทันต่อสถานการณ์ ตลอดจนการปรับตัวเชิงกลยุทธ์ในระยะยาว (Annarelli & Nonino, 2016; Teece, 2007) ในปัจจุบันที่เผชิญกับกระแสการพลิกผันทางดิจิทัล

กลยุทธ์สำคัญของวิสาหกิจชุมชน คือการพัฒนาผลิตภัณฑ์รูปแบบใหม่ นำเทคโนโลยีมาปรับปรุงกระบวนการผลิต และการขยายช่องทางการขายออนไลน์ เพื่อยกระดับศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้เข้ายุคสมัยอย่างเป็นรูปธรรม (Surabon, Nunumvong, 2025)

2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยจึงมุ่งเน้นระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคต โดยกำหนดตัวแปรอิสระเป็นลักษณะพื้นฐานของกลุ่ม ได้แก่ อายุการก่อตั้งกลุ่ม และจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนตัวแปรตามเป็นระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคต เป็นการแสดงให้เห็นถึงภาพรวมเพื่อแสดงให้เห็นถึงระดับความพร้อมในการปรับตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา: นรวิชญ์ นิธิปัญญา (2569)

3. วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) มุ่งวิเคราะห์ความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้า จังหวัดขอนแก่น มีวิธีการศึกษา ดังนี้

3.1 ประชากร การกำหนดขนาดตัวอย่างและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายของการศึกษาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้า จังหวัดขอนแก่น จำนวน 305 กลุ่ม การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม ผู้วิจัยได้ดำเนินการคำนวณผ่านโปรแกรม G*Power เวอร์ชัน 3.1.9.7 โดยกำหนดขนาดอิทธิพล (Effect size: f) ไว้ในระดับปานกลางที่ 0.25 กำหนดระดับความคลาดเคลื่อนประเภทที่ 1 (Alpha Level) ไว้ที่ 0.05 และกำหนดค่าอำนาจการทดสอบทางสถิติ (Statistical power: 1-β) ไว้ที่ระดับ 0.80 จากการคำนวณ (Faul et al., 2007) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจนได้กลุ่มตัวอย่างที่สมบูรณ์ จำนวน 149 กลุ่ม การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) เพื่อให้ทุกกลุ่มมีโอกาสถูกเลือกเท่าเทียมกัน จากนั้นจึงดำเนินการเลือกผู้ใช้ข้อมูลหลัก (Key informant) ตัวแทนกลุ่มละ 1 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยคัดเลือกจากตำแหน่งประธาน รองประธาน และเลขานุการกลุ่ม ที่มีประสบการณ์การทำงานภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมากไม่น้อยกว่า 1 ปี

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 การสำรวจลักษณะทางประชากรของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และส่วนที่ 2 การประเมินระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือความท้าทายในอนาคต จำนวน 6 มิติ รวม 15 ข้อคำถาม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Likert rating scales) เพื่อประเมินระดับความพร้อมในการปรับตัวในแต่ละมิติ เครื่องมือนี้ผ่านการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยทุกข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่า 0.50 ขึ้นไป และผ่านการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ในภาพรวมเท่ากับ 0.979 แสดงให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของเครื่องมือในระดับสูง

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินระหว่าง 15 พฤศจิกายน 2568 - 15 มีนาคม 2569 โดยประสานขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น และจัดเก็บข้อมูลทั้งในรูปแบบการลงพื้นที่ (Onsite) และรูปแบบออนไลน์ (Online) ตามความสะดวกของแต่ละกลุ่ม จนได้แบบสอบถามที่สมบูรณ์ครบ 149 ชุด สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลมาลงรหัสและประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ผู้วิจัยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) (Chamaratana, 2016) เพื่อมุ่งอธิบายระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานการวิจัยเพื่อทดสอบความแตกต่างของระดับความพร้อมในการปรับตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยพิจารณาจากลักษณะของกลุ่ม ได้แก่ จำนวนปีที่ก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และจำนวนสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยได้กำหนดสมมติฐาน ดังนี้

H0: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีจำนวนปีที่ก่อตั้ง และจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวไม่แตกต่างกัน

H1: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีปีที่ก่อตั้ง และจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวแตกต่างกัน

ในการทดสอบสมมติฐาน ผู้วิจัยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคต จำแนกตามปีที่ก่อตั้งและจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยผ่านการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นด้านการแจกแจงแบบปกติ (Normality) และความเท่ากันของความแปรปรวน (Homogeneity of variance) แล้ว ทั้งนี้ หากพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) ทำการทดสอบความแตกต่างด้วยวิธี Scheffé เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่

4. ผลการวิจัย

4.1 ข้อมูลลักษณะพื้นฐานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้า จังหวัดขอนแก่น

การศึกษาครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้า จังหวัดขอนแก่น จำนวน 149 กลุ่ม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 52.35 มีอายุเฉลี่ย 47.61 ปี และส่วนมากดำรงตำแหน่งเป็นเลขานุการกลุ่ม ร้อยละ 40.94 และประธานกลุ่ม ร้อยละ 36.24 การศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 26.85 สภาพทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนก่อตั้งกลุ่มมาแล้วเฉลี่ย 16.50 ปี มีจำนวนสมาชิกเฉลี่ย 64.30 คนต่อกลุ่ม ในด้านระดับเงินทุนและรายได้ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพในการสร้างรายได้เฉลี่ย 1,210,465.10 บาทต่อปี ในขณะที่รูปแบบการบริหารจัดการและเครือข่าย พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีระบบการบริหารจัดการที่เป็นทางการและมาตรฐาน โดยร้อยละ 75.17 มีโครงสร้างการบริหารจัดการภายในที่ชัดเจน ร้อยละ 53.02 มีการจัดประชุมสมาชิกเป็นประจำทุกเดือน และร้อยละ 65.77 ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนในระดับอำเภอหรือจังหวัด

4.2 ผลการวิเคราะห์ระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้า จังหวัดขอนแก่น ทั้ง 6 มิติหลัก พบว่า ระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.53 ความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตสูงสุด ได้แก่ มิติด้านการรวมกลุ่มและเครือข่าย ค่าเฉลี่ย 3.56 ตามด้วยมิติการรองรับนโยบายภาครัฐ ค่าเฉลี่ย 3.55 ในขณะที่อันดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตต่ำสุด คือ มิติความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ค่าเฉลี่ย 3.50 แม้จะอยู่อันดับสุดท้าย แต่ก็ยังถือว่าอยู่ในระดับพร้อมมากเช่นกัน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคต จำแนกตามรายมิติ

มิติความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคต	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความพร้อม
มิติการรวมกลุ่มและเครือข่าย	3.56	1.07	พร้อมมาก
มิติการรองรับนโยบายของภาครัฐ	3.55	1.05	พร้อมมาก
มิติการเมืองและเศรษฐกิจ	3.53	1.08	พร้อมมาก

มิติความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคต	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับความพร้อม
มิติเทคโนโลยีและนวัตกรรม	3.53	1.07	พร้อมมาก
มิติสังคมและวัฒนธรรม	3.51	1.07	พร้อมมาก
มิติความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม	3.50	1.08	พร้อมมาก
รวม 6 มิติ	**3.53**	**0.20**	**พร้อมมาก**

จากตารางชี้ให้เห็นว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในฐานะองค์กรเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่มีความพยายามปรับตัวเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือความท้าทายในอนาคตภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตทางเศรษฐกิจและสังคม มิติที่กลุ่มมีความพร้อมมากที่สุดอันเป็นกลยุทธ์ในการปรับตัว กล่าวคือ มิติการรวมกลุ่มและเครือข่าย และมิติการรองรับนโยบายของภาครัฐ อันสะท้อนการพึ่งพาทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ และการเกาะติดนโยบายเพื่อรับการส่งเสริมสนับสนุนหรืออุดหนุนจากภาครัฐ ในขณะที่มิติทางสังคมและวัฒนธรรม และมิติความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม กลับมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับความพร้อมมากแต่ต่ำกว่ามิติอื่น ๆ บ่งชี้ถึงข้อจำกัดในการปรับตัวที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ การออกแบบและการลงทุนด้านเทคโนโลยีด้านสิ่งแวดล้อม ยังคงเป็นอุปสรรคที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาต่อไป

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ระยะเวลาในการก่อตั้งและจำนวนสมาชิกแตกต่างกัน โดยใช้สถิติ One-Way ANOVA พบว่า กลุ่มที่ก่อตั้งต่ำกว่า 10 ปี และกลุ่มที่ก่อตั้งมากกว่า 20 ปี มีความพร้อมเท่ากัน (ค่าเฉลี่ย 3.56) เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีปีที่ก่อตั้งแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ($F = 2.165$, $p = .118$)

มิติสังคมและวัฒนธรรม พบว่า กลุ่มที่ก่อตั้งน้อยกว่า 10 ปี มีความพร้อมสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.64) และความพร้อมจะลดลงในกลุ่มที่ก่อตั้ง 10-20 ปี ค่าเฉลี่ย 3.37 และกลับมาสูงขึ้นอีกครั้งในกลุ่มที่ก่อตั้งมากกว่า 20 ปี (ค่าเฉลี่ย 3.61) เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีปีที่ก่อตั้งแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวในมิติสังคมและวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 5.462$, $p = .005$) เมื่อทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วย Scheffé พบว่า กลุ่มก่อตั้งต่ำกว่า 10 ปี มีความแตกต่างจากกลุ่มที่ก่อตั้ง 10–20 ปี ($p = .022$) และกลุ่มก่อตั้งมากกว่า 20 ปี มีความแตกต่างจากกลุ่มที่ก่อตั้ง 10–20 ปี

มิติการเมืองและเศรษฐกิจ พบว่า ระดับความพร้อมลดลงตามระยะเวลาที่ก่อตั้ง กล่าวคือ กลุ่มที่ก่อตั้งน้อยกว่า 10 ปี มีความพร้อมที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.58) และกลุ่มที่ก่อตั้ง 10–20 ปี (ค่าเฉลี่ย 3.55) ในขณะที่กลุ่มที่ก่อตั้งมากกว่า 20 ปี มีความพร้อมน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.46) เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติพบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีปีที่ก่อตั้งแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวมิติการเมืองและเศรษฐกิจไม่แตกต่างกัน ($F = 0.773$, $p = .464$)

มิติการรวมกลุ่มและเครือข่าย พบว่า มีลักษณะคล้ายมิติการเมืองและเศรษฐกิจ กล่าวคือ ยิ่งมีระยะเวลาก่อตั้งนานความพร้อมยิ่งลดลง กล่าวคือ กลุ่มที่มีอายุน้อยกว่า 10 ปี (ค่าเฉลี่ย 3.63) มีความพร้อมโดดเด่นกว่ากลุ่มที่ก่อตั้ง 10–20 ปี (ค่าเฉลี่ย 3.58) และกลุ่มที่ก่อตั้งมามากกว่า 20 ปี (ค่าเฉลี่ย 3.47) ที่มีความพร้อมลดลง เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีปีที่ก่อตั้งแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวมิติการรวมกลุ่มและเครือข่ายไม่ต่างกัน ($F = 1.316$, $p = .271$)

มิติเทคโนโลยีและนวัตกรรม พบว่า ระดับความพร้อมเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาที่ก่อตั้งกลุ่มที่เพิ่มขึ้น กลุ่มที่ก่อตั้งมากกว่า 20 ปี มีความพร้อมสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.58) สะท้อนถึงการปรับตัวเข้ากับนวัตกรรมได้ดีตามวัยวุฒิ เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีปีที่ก่อตั้งแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวมิติเทคโนโลยีและนวัตกรรมไม่แตกต่างกัน ($F = 0.456$, $p = .635$)

มิติความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มที่มีการก่อตั้งมากกว่า 20 ปี มีความพร้อมสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.64) เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีปีที่ก่อตั้งแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวมิติความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 3.177$, $p = .045$) อย่างไรก็ตาม เมื่อทดสอบรายคู่ด้วยวิธี Scheffé พบว่า กลุ่มที่ก่อตั้งมากกว่า 20 ปี มีความพร้อมมากกว่าทุกกลุ่ม

มิติการรองรับนโยบายของภาครัฐ พบว่า กลุ่มที่ก่อตั้งน้อยกว่า 10 ปี และกลุ่มที่ก่อตั้ง มากกว่า 20 ปี มีความพร้อมใกล้เคียงกัน (ค่าเฉลี่ย 3.59 และ 3.58) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ปีที่ก่อตั้งแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวมิติการรองรับนโยบายของรัฐ ไม่แตกต่างกัน (F = 0.567, p = .569) รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตตามปีที่ก่อตั้งกลุ่ม

การปรับตัว 6 มิติ	ปีที่ก่อตั้ง	ค่าเฉลี่ย	F	Sig.
มิติสังคมและวัฒนธรรม	ต่ำกว่า 10 ปี	3.64	5.462	.005 *
	10-20 ปี	3.37		
	มากกว่า 20 ปี	3.61		
มิติการเมืองและเศรษฐกิจ	ต่ำกว่า 10 ปี	3.58	.773	.464
	10-20 ปี	3.55		
	มากกว่า 20 ปี	3.46		
มิติการรวมกลุ่มและเครือข่าย	ต่ำกว่า 10 ปี	3.63	1.316	.271
	10-20 ปี	3.58		
	มากกว่า 20 ปี	3.47		
มิติเทคโนโลยีและนวัตกรรม	ต่ำกว่า 10 ปี	3.49	.456	.635
	10-20 ปี	3.51		
	มากกว่า 20 ปี	3.58		
มิติความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม	ต่ำกว่า 10 ปี	3.45	3.177	.045 *
	10-20 ปี	3.43		
	มากกว่า 20 ปี	3.64		
มิติการรองรับนโยบายของภาครัฐ	ต่ำกว่า 10 ปี	3.59	.567	.569
	10-20 ปี	3.50		
	มากกว่า 20 ปี	3.58		
ภาพรวม	ต่ำกว่า 10 ปี	3.56	2.165	.118
	10-20 ปี	3.49		
	มากกว่า 20 ปี	3.56		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การเปรียบเทียบระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตตามจำนวนสมาชิกของกลุ่มในภาพรวม พบว่า กลุ่มที่มีสมาชิกเพิ่มขึ้นจะมีความพร้อมเพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีจำนวนสมาชิกแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวภาพรวม ไม่แตกต่างกัน (F = 2.423, p = .092)

มิติสังคมและวัฒนธรรม พบว่า ระดับความพร้อมในมิติสังคมและวัฒนธรรม เพิ่มขึ้นตามจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจ กล่าวคือ กลุ่มที่มีสมาชิกมากกว่า 100 คน มีความพร้อมสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.54) เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวมิติสังคมและวัฒนธรรม ไม่แตกต่างกัน (F = 0.082, p = .921)

มิติการเมืองและเศรษฐกิจ พบว่า เป็นมิติที่เห็นความต่างชัดเจน กล่าวคือ ยิ่งองค์กรใหญ่ ความพร้อมยิ่งสูงขึ้น โดยกลุ่มที่มีสมาชิกมากกว่า 100 คน (ค่าเฉลี่ย 3.68) มีความพร้อมสูงกว่ากลุ่มที่มีสมาชิกน้อยกว่า 50 คน (ค่าเฉลี่ย 3.44) เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวมิติการเมืองและเศรษฐกิจ ไม่แตกต่างกัน (F = 2.294, p = .104)

มิติการรวมกลุ่มและเครือข่าย พบว่า กลุ่มองค์กรจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจมากกว่า 100 คน มีความพร้อมโดดเด่นที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.67) เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวมิติการรวมกลุ่มและเครือข่าย ไม่แตกต่างกัน (F = 1.298, p = .276)

มิติเทคโนโลยีและนวัตกรรม พบว่า เป็นมิติเดียวที่กลุ่มองค์กรที่มีจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจน้อยกว่า 50 คน มีความพร้อมสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.57) กลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจ 50 คนขึ้นไป มีระดับความพร้อมลดหลั่นลงมาตามลำดับ เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวมิติเทคโนโลยีและนวัตกรรม ไม่แตกต่างกัน (F = 0.418, p = .659)

มิติความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม พบว่า กลุ่มองค์กรที่มีจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจ 50-100 คน มีระดับความพร้อมสูงสุด (ค่าเฉลี่ย 3.57) กลุ่มจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจน้อยมีความพร้อมในมิตินี้น้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.41) เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวมิติความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ไม่แตกต่างกัน (F = 1.880, p = .156)

มิติการรองรับนโยบายของภาครัฐ พบว่า ระดับความพร้อมแปรผันตามจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจ กลุ่มที่มีสมาชิกมากกว่า 100 คน (ค่าเฉลี่ย 3.63) มีความพร้อมในการรับนโยบายสูง เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้วยสถิติ พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจแตกต่างกัน มีระดับความพร้อมในการปรับตัวมิติการรองรับนโยบายของภาครัฐ ไม่แตกต่างกัน (F = 1.159, p = .317) รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตตามจำนวนสมาชิก

การปรับตัว 6 มิติ	จำนวนสมาชิก	ค่าเฉลี่ย	F	Sig.
มิติสังคมและวัฒนธรรม	ต่ำกว่า 50 คน	3.49	.082	.921
	50-100 คน	3.52		
	มากกว่า 100 คน	3.54		
มิติการเมืองและเศรษฐกิจ	ต่ำกว่า 50 คน	3.44	2.294	.104
	50-100 คน	3.55		
	มากกว่า 100 คน	3.68		
มิติการรวมกลุ่มและเครือข่าย	ต่ำกว่า 50 คน	3.57	1.298	.276
	50-100 คน	3.50		
	มากกว่า 100 คน	3.67		
มิติเทคโนโลยีและนวัตกรรม	ต่ำกว่า 50 คน	3.57	.418	.659
	50-100 คน	3.49		
	มากกว่า 100 คน	3.53		
มิติความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม	ต่ำกว่า 50 คน	3.41	1.880	.156
	50-100 คน	3.57		
	มากกว่า 100 คน	3.54		
มิติการรองรับนโยบายของภาครัฐ	ต่ำกว่า 50 คน	3.48	1.159	.317
	50-100 คน	3.57		
	มากกว่า 100 คน	3.63		
ภาพรวม	ต่ำกว่า 50 คน	3.49	2.423	.092
	50-100 คน	3.53		
	มากกว่า 100 คน	3.60		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

5. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประเภททอผ้าและเสื้อผ้า จังหวัดขอนแก่น พบว่า ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีระดับความพร้อมอยู่ในเกณฑ์ระดับพร้อมมาก ค่าเฉลี่ย 3.53 และเมื่อพิจารณาผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ลักษณะพื้นฐานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทั้งจำนวนปีที่ก่อตั้งและจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจ ไม่มีผลต่อความแตกต่างของระดับความพร้อมในการปรับตัวในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) จะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มมีระดับความพร้อมในระดับพร้อมมากและใกล้เคียงกัน โดยสามารถนำมาอภิปรายผลและตีความตามกรอบแนวคิดและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้ 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

ประการแรก การปรับตัวตามนโยบายของภาครัฐและพัฒนาการตามระยะเวลาการก่อตั้งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การที่ผลการทดสอบสมมติฐานแสดงให้เห็นว่าอายุการก่อตั้งและจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ไม่มีผลต่อระดับความพร้อมในการปรับตัวภาพรวม โดยสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดการคล้อยตามกันเชิงสถาบัน (Institutional isomorphism) เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุกกลุ่มต่างเผชิญแรงกดดันเชิงบังคับ และบรรทัดฐานจากนโยบายของภาครัฐที่มีคล้ายคลึงกัน ทำให้เกิดการปรับตัวเพื่อตอบสนองนโยบายและรักษาสิทธิประโยชน์ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (DiMaggio & Powell, 1983) อย่างไรก็ตาม เมื่อได้พิจารณาในรายมิติ ผลการทดสอบสมมติฐาน อายุการก่อตั้งกลุ่มส่งผลต่อความแตกต่างในมิติสังคมและวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) สามารถอธิบายผ่านแนวคิดวงจรชีวิตองค์กร ว่าด้วยการที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในระยะเวลาช่วงการก่อตั้งและรูปแบบการเติบโตที่แตกต่างกัน (Lester et al., 2003) จึงย่อมมีกระบวนการจัดการทุนทางสังคมและการปรับเปลี่ยนทางประเพณีจากสังคมดั้งเดิมสู่การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มที่แตกต่างกัน (Berry, 1997) ดังนั้น การปรับตัวจึงมีลักษณะแปรผันตามประสบการณ์และช่วงอายุองค์กรของแต่ละกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ลักษณะของประเภทกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่คล้ายคลึงกัน มักมีระดับความพร้อมในการปรับตัวของแต่ละกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ไม่แตกต่างกัน

ประการที่สอง ความเข้มแข็งของทุนทางสังคมในพื้นที่และข้อจำกัดในการขยายเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จากผลการศึกษา พบว่า ในมิติการรวมกลุ่มและเครือข่ายเป็นมิติที่มีระดับความพร้อมในการปรับตัวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.56 และผลการทดสอบสมมติฐานยืนยันว่าอายุการก่อตั้งและจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่มีผลต่อระดับความพร้อมในมิตินี้ จากข้อมูลนี้เป็นการตอกย้ำแนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) ที่ได้ระบุว่าบรรทัดฐานความร่วมมือ ความไว้วางใจและเครือข่ายความสัมพันธ์ เป็นทรัพยากรพื้นฐานที่ช่วยลดต้นทุนในการทำธุรกรรมของกลุ่ม (Bourdieu, 1986; Westlund & Bolton, 2003) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุกกลุ่มจำเป็นต้องมีการพึ่งพาทุนทางสังคมในระดับพื้นที่เป็นกลไกหลักในการดำรงอยู่ขององค์กร อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาตามงานของ Jantotai (2012) กล่าวว่า การรักษาความเข้มแข็งของชุมชนให้ยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมโยงทั้งภายในและภายนอก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงมีความจำเป็นต้องก้าวข้ามการพึ่งพาตนเอง ไปสู่การสร้างเครือข่ายพันธมิตรข้ามกลุ่มหรือการร่วมมือกับภาคธุรกิจภายนอก เพื่อเสริมสร้างพลังในการรับมือแรงกดดันจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มีการแข่งขันทางการตลาดที่รุนแรง

ประการที่สาม ความท้าทายด้านทรัพยากรชุมชนกับการยกระดับเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษา ผลการทดสอบสมมติฐานได้ชี้ให้เห็นว่า มิติความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม แม้จะมีระดับความพร้อมอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก แต่จากระดับความพร้อมในทุกมิติปรากฏว่าในมิติดังกล่าว มีคะแนนค่าเฉลี่ยในลำดับท้ายที่สุดอยู่ที่ 3.50 หากพิจารณาอายุของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมากกว่า 20 ปี มีระดับความพร้อมสูงกว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพิ่งก่อตั้งใหม่อย่างมีค่าเฉลี่ยถึง 3.64 อีกทั้ง แนวโน้มของกลุ่มจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจน้อย มีระดับความพร้อมในมิตินี้ มีค่าเฉลี่ยในลำดับท้ายที่สุดจากทุกมิติ ค่าเฉลี่ย 3.41 อันสอดคล้องกับทฤษฎีทรัพยากรพื้นฐานขององค์กรที่สามารถอธิบายได้ว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขันต้องอาศัยทรัพยากรที่พร้อมสมบูรณ์ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เพิ่งก่อตั้งมักเผชิญหน้ากับข้อจำกัดด้านทุนทรัพย์ (Barney, 1991; Habbershon & Williams, 1999) ส่งผลต่อการยกระดับกระบวนการผลิตให้ได้มาตรฐานและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม หากพิจารณาตามแนวคิดความทันสมัยเชิงนิเวศ กลายเป็นภาระต้นทุนที่สูงเกินขีดความสามารถ อาทิ ค่าใช้จ่ายในการจัดหาวัตถุดิบสีธรรมชาติที่มีราคาสูงกว่าเคมีภัณฑ์ (Mol & Spaargaren, 2000)

นอกจากนี้ การพัฒนาและปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนในฐานะผู้ผลิตและผลิตภัณฑ์พื้นบ้านท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในมิติสังคมวัฒนธรรม สภาพแวดล้อมในพื้นที่ และสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน ในยุคดิจิทัลของผลิตภัณฑ์ประเภทอุปโภคและ

บริโภค เผชิญความท้าทายใกล้เคียงกัน (Suraban & Nunumvong, 2025) ในมิติของการยอมรับนวัตกรรมใหม่ มีส่วนสำคัญในการปรับเปลี่ยนรูปแบบธุรกิจให้เข้าสู่ตลาดยุคดิจิทัล (Rogers, 2003) แม้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีความตระหนักถึงความสำคัญ แต่ในทางปฏิบัติยังคงเผชิญกับความท้าทายอย่างหนักจากข้อจำกัดทักษะทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะในกลุ่มสมาชิกที่เป็นผู้สูงวัยอันเป็นกำลังผลิตหลักของกลุ่ม (Khemthong, 2022; Boonpeng, 2023) ทำให้การนำเสนอผลิตภัณฑ์ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์หรือการสร้างเรื่องราวให้กับแบรนด์ (Storytelling) ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มศักยภาพ (Srison & Lawan, 2022) อีกทั้ง ด้วยข้อจำกัดทั้งในด้านทุนและทักษะของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงไม่สามารถพึ่งพาศักยภาพในระดับปัจเจกบุคคลได้เพียงอย่างเดียว แต่ยังจำเป็นต้องอาศัยกลไกการเรียนรู้และการจัดการร่วมกันเพื่อปรับตัวและสร้างความยืดหยุ่นเชิงกลยุทธ์ระยะยาว ผ่านกระบวนการเชิงบูรณาการที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ (Annarelli & Nonino, 2016; Teece, 2007)

6. สรุปผลและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปผล

จากผลการศึกษาระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประเภททอผ้าและเสื้อผ้า จังหวัดขอนแก่น พบว่า ภาพรวมจากทั้ง 6 มิติ มีระดับความพร้อมในการปรับตัวอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.53 มิติการรวมกลุ่มและเครือข่ายมีความพร้อมในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.56 และมิติความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมมีความพร้อมในลำดับท้ายที่สุดอยู่ที่ค่าเฉลี่ย 3.50 อีกทั้ง ผลการทดสอบสมมติฐานได้ชี้ให้เห็นว่า อายุและจำนวนสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่มีผลต่อภาพรวมของระดับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สำหรับในข้อค้นพบได้สะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอาศัยการพึ่งพาทุนทางสังคมและการสนับสนุนจากนโยบายภาครัฐเป็นกลไกหลัก สำหรับแนวทางการยกระดับศักยภาพ ผู้วิจัยได้เสนอ 4 กลไกเชิงปฏิบัติการ ได้แก่ (1) การปรับบทบาทของภาครัฐสู่การเป็นพี่เลี้ยงเชิงรุกเพื่อลดอุปสรรคด้านมาตรฐานการผลิต (2) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ข้ามวัยเพื่อลดช่องว่างของทักษะดิจิทัล (3) การจับคู่ธุรกิจเพื่อนำอัตลักษณ์มาออกแบบให้ร่วมสมัย และ (4) การรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายจัดซื้อร่วมเพื่อลดต้นทุนของวัตถุดิบธรรมชาติอันเป็นแนวทางให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างยั่งยืน

6.2 ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับความพร้อมในการปรับตัวเพื่อรับมือความท้าทายในอนาคตของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประเภททอผ้าและเสื้อผ้า จังหวัดขอนแก่น ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ปัจจุบัน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายในพื้นที่สามารถนำจุดแข็งด้านทุนทางสังคมมาต่อยอดเป็นเครือข่ายจัดซื้อร่วม เพื่อรวบรวมคำสั่งซื้อวัตถุดิบธรรมชาติในปริมาณมาก อันจะช่วยลดต้นทุนการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้ง ควรริเริ่มกระบวนการเรียนรู้ข้ามวัย โดยเปิดโอกาสให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมจัดการตลาดออนไลน์ การเล่าเรื่องราวของแบรนด์ (Storytelling) และออกแบบลวดลายผ้าให้มีความร่วมสมัย อันเป็นลดช่องว่างด้านทักษะดิจิทัลและความคิดสร้างสรรค์ โดยไม่ต้องรองบประมาณสนับสนุน

2) ข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ให้แก่หน่วยงานรัฐและท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรปรับบทบาทเป็นพี่เลี้ยงเชิงรุกผ่านการจัดตั้งหน่วยบริการเคลื่อนที่ให้คำปรึกษาถึงแหล่งผลิต และปรับเกณฑ์มาตรฐานสินค้าให้ยืดหยุ่นเพื่อลดความซับซ้อน นอกจากนี้ รัฐควรเป็นคนกลางจัดเวทีจับคู่ธุรกิจ ระหว่างชุมชนกับภาคเอกชน และสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์นวัตกรรมเครื่องจักรส่วนกลาง เพื่อช่วยลดภาระการลงทุนด้านเทคโนโลยีและอุปกรณ์รักษ์โลก เพื่อให้สอดคล้องกับขีดความสามารถและระดับความพร้อมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

Annarelli, A., & Nonino, F. (2016). Strategic and operational management of organizational resilience: A literature review. *International Journal of Production Research*, *54*(7), 2093–2113.

Bank of Thailand. (2023). Lessons learned from the Tom Yum Kung crisis [บทเรียนจากวิกฤตต้มยำกุ้ง]. https://www.bot.or.th/th/our-roles/special-measures/Tom-Yum-Kung-lesson.html (in Thai)

Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, *17*(1), 99–120. https://doi.org/10.1177/014920639101700108

Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, *46*(1), 5–34.

Boonpeng, N. (2023). *Adaptation patterns for economic development of indigo-dyed cloth community enterprise groups, Ban Non Sabaeng, Kantharawichai District, Maha Sarakham Province during the COVID-19 pandemic* [รูปแบบการปรับตัวเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ้าย้อมคราม บ้านโนนสะแบง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19] [Unpublished master's thesis]. Mahasarakham University. (in Thai)

Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Harvard University Press.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood Press.

Britannica. (2024). *Robert Redfield American anthropologist*. https://www.britannica.com/science/ethnography

Bureau of Local Wisdom and Community Enterprise Promotion. (2017). *One Tambon One Product (OTOP) project* [โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP)]. https://cep.cdd.go.th/th/content/page/index/id/1332 (in Thai)

Castells, M. (1996). *The rise of the network society*. Blackwell Publishers.

Cavite, H. J., Kerdsriserm, C., Llones, C., Direksri, N., & Suwanmaneepong, S. (2023). Farmers' perception of consumer information and adoption intention towards organic rice farming: Evidence from community enterprise in rural Thailand. *Outlook on Agriculture*, *52*(1), 79-88.

Chaipattana Foundation. (2017). *The origins of the sufficiency economy concept* [จุดกำเนิดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง]. https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy.html (in Thai)

Chamaratana, T. (2016). *Quantitative research for social development* [การวิจัยเชิงปริมาณเพื่อการพัฒนาสังคม]. Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University. (in Thai)

Chantavanich, S. (2020). *Sociological theory* [ทฤษฎีสังคมวิทยา] (9th ed.). Chulalongkorn University Press. (in Thai)

Chanthep, T. (2016). *A study of the operational performance of the local economy and Pracharath development working group* [การศึกษาผลการดำเนินงานของคณะทำงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ] [Unpublished master's thesis]. Thammasat University. (in Thai)

Chearajit, C. (2023). *Community 5.0* [ชุมชน 5.0]. Nitikam Printing. (in Thai)

Chearajit, C., Promjittipong, C., Sunsinphai, T., Panyachit, S., & Wanichchanon, P. (2022). Social innovation and guidelines for sustainable community right livelihood network development [นวัตกรรมทางสังคมและแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายสัมมาชีพชุมชนอย่างยั่งยืน]. *MCU Social Science Review*, *11*(2), 1–14. (in Thai)

Chiangthong, J. (2006). *Sociology of development* [สังคมวิทยาการพัฒนา]. Odeon Store. (in Thai)

Department of Agricultural Extension. (2024a). *Community enterprise information system* [ระบบสารสนเทศวิสาหกิจชุมชน]. https://smce.doae.go.th/ (in Thai)

Department of Agricultural Extension. (2024b). *Research report on opinions regarding the revision of the community enterprise promotion committee regulation on registration and revocation of community enterprises, B.E. 2548* [ผลการศึกษาวิจัย ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนว่าด้วยการจดทะเบียนและการเพิกถอนทะเบียนวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548]. Community Enterprise Promotion Division, Department of Agricultural Extension. (in Thai)

DiMaggio, P. J., & Powell, W. W. (1983). The iron cage revisited: Institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields. *American Sociological Review*, *48*(2), 147–160. https://doi.org/10.2307/2095101

Doyle, J. (2013). Local Enterprise Partnerships to deliver progressive social outcomes. *Local Economy: The Journal of the Local Economy Policy Unit*, *27*(7-8), 921–926. https://doi.org/10.1177/0269094213501130

Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A. G., & Buchner, A. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Methods*, *39*(2), 175–191. https://doi.org/10.3758/BF03193146

Habbershon, T. G., & Williams, M. L. (1999). A resource-based framework for assessing the strategic advantages of family firms. *Family Business Review*, *12*(1), 1–25. https://doi.org/10.1111/j.1741-6248.1999.00001

Hallegatte, S., Rentschler, J., & Rozenberg, J. (2020). *Lifelines: The resilient infrastructure opportunity*. World Bank.

Jantotai, D. (2012). Strengthening social capital in the communities of Thailand [การเสริมสร้างทุนทางสังคมในชุมชนของเมืองไทย]. *Journal of Social Research and Review*, *35*(1), 23–52. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/socialresearchjournal/article/view/84112. (in Thai)

Kanjanapan, A. (2021). *Beyond discourse to knowledge space: Intersections of social science debates* [ก้าวพ้นวาทกรรมสู่พื้นที่ความรู้: จุดตัดของข้อถกเถียงทางสังคมศาสตร์]. Siam Paritat. (in Thai)

Khamphet, J. (2021). *City human: On sociology and anthropology* [มนุษย์เมือง: ว่าด้วยสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา]. Department of Sociology, Srinakharinwirot University. (in Thai)

Khemthong, P. (2022). *Adaptation process of community enterprises towards e-commerce patterns* [กระบวนการปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนสู่รูปแบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์] [Unpublished master's thesis]. Thammasat University. (in Thai)

Lester, D. L., Parnell, J. A., & Carraher, S. (2003). Organizational life cycle: A five-stage empirical scale. *The International Journal of Organizational Analysis*, *11*(4), 339–354. https://doi.org/10.1108/eb028979.

Mol, A. P. J., & Spaargaren, G. (2000). Ecological modernisation theory in debate: A review. *Environmental Politics*, *9*(1), 17–49. https://doi.org/10.1080/09644010008414511

National Statistical Office. (2024). *Department of Agricultural Extension: List of community enterprises 2022-2024* [กรมส่งเสริมการเกษตร รายชื่อวิสาหกิจชุมชน ปี 2565-2567]. https://gdcatalog.go.th/dataset/gdpublish-doae-13-01 (in Thai)

Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *The thirteenth national economic and social development plan (2023-2027)* [แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566-2570]. Office of the Prime Minister. (in Thai)

Panyachit, S. (2023). *Sociological perspectives: Structural thinking and application* [มุมมองทางสังคมวิทยา: การคิดเชิงโครงสร้างและการประยุกต์ใช้]. Book and Textbook Project, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University. (in Thai)

Phutthararaksa, W. (2018). *Antonio Gramsci and the positioning of political thought: Philosophy of praxis, social change, and human liberation* [อันโตนิโอ กรัมชี กับการจัดวางตำแหน่งแห่งที่ของความคิดทางการเมือง: ปรัชญาแห่งการปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการปลดปล่อยมนุษย์]. Sommot. (in Thai)

Pongpit, S. (2012). *Life map, community compass: For sustainable debt and poverty resolution* [แผนที่ชีวิต เข็มทิศชุมชน: เพื่อการแก้หนี้แก้จนอย่างยั่งยืน]. Phlang Panya. (in Thai)

Rakyutidharm, A. (2011). Mainstreaming alternative development [กระแสหลักของการพัฒนาทางเลือก]. *Journal of Sociology and Anthropology*, *30*(2), 13–44. (in Thai)

Rodkaew, K., Senanuch, P., & Jandai, R. (2021). A study of opinions on local economy development policy for sustainable development [การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน]. *King Prajadhipok's Institute Journal*, *19*(1), 48–66. (in Thai)

Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovations* (5th ed.). Free Press.

Somwattanasak, D. (2005). *Community enterprise* [วิสาหกิจชุมชน]. Department of Agricultural Extension. (in Thai)

Srison, W., & Lawan, T. (2022). Digital transformation potential of OTOP product community enterprises in Thailand [ศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงสู่ดิจิทัลของวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์ OTOP ในประเทศไทย]. *UTCC Academic Journal Humanities and Social Sciences*, *42*(3), 119–136. (in Thai)

Suktrairat, Y. (2020). *Key success factors for driving the local economy and Pracharath policy under the role of local committees and Pracharath Rak Samakkhi (Social Enterprise) Co., Ltd.: A case study of Phetchaburi Province* [ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐในบทบาทของ คสป. และบริษัทประชารัฐ รักสามัคคีจังหวัด (วิสาหกิจเพื่อสังคม): กรณีศึกษาจังหวัดเพชรบุรี] [Unpublished master's thesis]. Thammasat University. (in Thai)

Surabon, P., & Nunumvong, V. (2025). Adaptive strategies of community enterprises producing and distributing Palmyra palm food products in the Sathing Phra Peninsula, Songkhla Province, in the digital era [กลยุทธ์การปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนผู้ผลิตและผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์อาหารจากตาลโตนดในคาบสมุทรสทิงพระจังหวัดสงขลาในยุคดิจิทัล]. *Journal of Social Research and Review, 48*(2), 282730. (in Thai)

Suwanphat, N. (2015). Sociology of everyday life: "Articulation-disruption" sociological perspectives in contemporary Thai social studies [สังคมวิทยาในชีวิตประจำวัน: มุมมองทางสังคมวิทยาว่าด้วย "การเชื่อมต่อ-การแตกหัก" ในการศึกษาสังคมไทยร่วมสมัย]. *Journal of Sociology and Anthropology*, *34*(2), 69–100. (in Thai)

Teece, D. J. (2007). Explicating dynamic capabilities: The nature and microfoundations of (sustainable) enterprise performance. *Strategic Management Journal*, *28*(13), 1319–1350. https://doi.org/10.1002/smj.640

Westlund, H., & Bolton, R. (2003). Local social capital and entrepreneurship. *Small Business Economics*, *21*(2), 77–113. https://doi.org/10.1023/A:1025024009072